

Asmatschilden, zuidwest Nieuw-Guinea

Hout, in reliëf uitgesneden en beschilderd, 165 cm, Asmat, waarschijnlijk de streek Tjitak, Irian Jaya, Indonesië. Het eraanhorende uitsteeksel aan de bovenkant is afgebroken. Op grond van de manier waarop het is uitgesneden (de hoogte en de diepte van het reliëf zijn nogal ongelijk en ook de randen ervan zijn niet scherp) lijkt het een oud schild, gemaakt vóór de tijd dat modern ijzeren gereedschap in het gebied werd gebruikt. Collectie Deventer

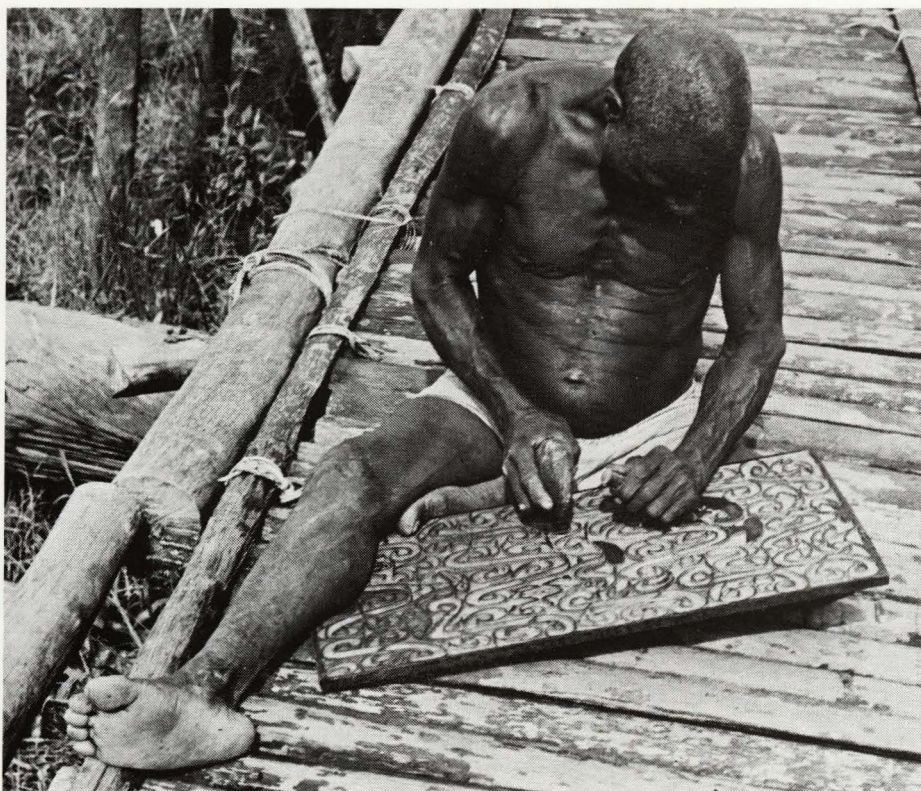
Literatuur

Prof. Dr. A.A. Gerbrands, *Symbolism and the art of Amanamkai, Asmat, South New Guinea*, blz. 37-41 in: *The wonder of man's ingenuity*, Mededelingen van het Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden, nr 15, 1962;
The Asmat of New Guinea, The journal of Michael Rockefeller, Edited and with an introduction of Adrian A. Gerbrandts, The Museum of Primitive Art, New York, 1967;
J. Hoogerbrugge, *Asmat Artists Presents: A collection of fascinating Asmat art and crafts*. (Een brochure voor het Asmat Handicraft Project) Department of Small Scale Industries and Handicrafts, Jayapura, Irian Jaya, Indonesia, Published by Intern. Labour Office, Geneve, 1974.

De Asmat-Papua leven in het zuidwesten van Irian Jaya, een ontoegankelijke moddervlakte bedekt met altijd groen tropisch regenwoud. Ontelbare rivieren en riviertjes stromen, grijs van de modder, langzaam door het gebied. Op de moerassige oevers groeien de mangroven, bomen met grote, brede plankvormige wortels.

Vroeger lagen de dorpen van een paar honderd inwoners, ver van de kust, langs de rivieren. Een dorp was verdeeld in wijken 'yeu', iedere 'yeu' had een gemeenschapshuis dat ook 'yeu' heette. De ongetrouwde jongens en mannen woonden er, maar ook hadden er alle plechtigheden plaats. Het was het rituele centrum van de 'yeu' als groep. De familiehuizen, die van de 'yeu' deel uitmaakten, lagen meestal achter het gemeenschapshuis, dieper het bos in. Tegen de achterwand van de 'yeu' had iedere familie haar eigen haardplaats, vormde binnen de 'yeu' een haardgroep. Behalve als er een nieuwe 'yeu' werd gebouwd en als er vrede werd gesloten was de 'yeu' voor de vrouwen streng verboden terrein. De schilden werden gemaakt ter ere van de schildenceremonie, die vooraf ging aan een koppensnellerstocht. De dorpen voerden vaak strijd met elkaar met als enig doel het snellen van koppen. Zo werden voorouders, die bij een vroegere tocht in tegengestelde richting waren gedood, gewroken. Een schild kreeg de naam van een bepaalde voorouder, en de versieringen erop beelden andere voorouders uit die moesten helpen de tocht tot een succes te maken. Op de schilden uit de streek het dichtst bij de kust zijn de decoraties het makkelijkst als mensenfiguren boven elkaar te herkennen. Verder het binnenland in werden de voorouders meer symbolisch weergegeven, vaak elkaar overlappend en in de gestileerde vorm van dieren en tekens die in de mythologie staan voor voorouders, mensen, of het koppensnellen en de gesnelde kop. Dit zijn op grond van hun uiterlijk en/of gedrag het varken, zwarte vogels (= Asmat-Papua) die vruchten (= koppen) eten, de vliegende hond en ook de bidsprinkhaan die in opgerichte houding op een uit hout gesneden mens lijkt. Vooral dit laatste is belangrijk omdat de mythische held Fumeripits in de oertijd de eerste 'yeu' maakte, uit hout mensen sneed, die hij tot leven wekte door op een trom te slaan die hij zelf had gemaakt. Deze schepping kon hij pas voltooien na een enorm gevecht op leven en dood met een krokodil. Dat het woord 'Asmat', waarmee zij zich zelf aanduiden 'mensen van hout', betekent is uit deze mythe begrijpelijk; ook dat voor hen het leven uit de dood voortkwam, en dat het koppensnellen een voorwaarde was voor hun eigen leven.

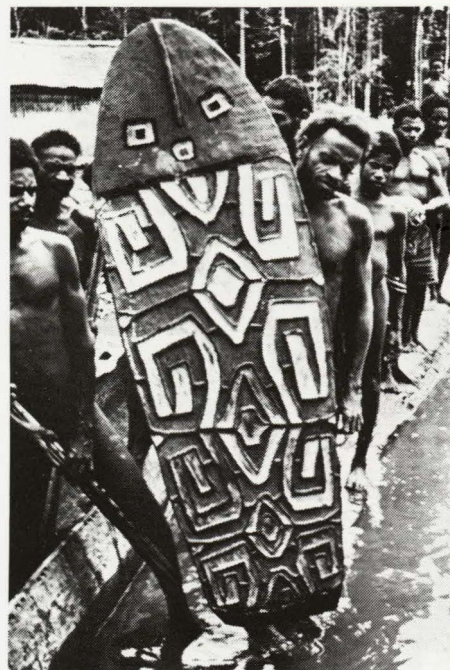
De schilden werden gemaakt van de wortelplank van een mangroveboom, die op de dunste plekken niet dikker werd uitgesneden dan hooguit 2 cm. De voorkant werd in hoogrelief bewerkt. Smalle, zwart gemaakte randen vormden de contouren van de rood gekleurde versieringen. De overblijvende vlakken werden wit gekleurd. Langs de randen werd kwast-

Een 'wow ipits' aan het werk in het kader van het Asmat Handicraft Project.

In dit nieuwe werk, dat kunst is om de kunst (en niet meer voor ritueel gebruik is bestemd) worden oude symbolen verwerkt, de oude techniek (het tikken met een steen op een spijkerbeitel), maar er ontstaan wel nieuwe vormen. Een voorbeeld zijn de in reliëf bewerkte rechthoekige planken, waarvan er hier één ontstaat.

De snijder en eigenaar Timo uit het dorp Wowi, gelegen in de streek Tjitak van de Asmat, met het schild dat zich nu in onze collectie bevindt.

jes van sagobladeren gehangen.

De Asmat-Papua kenden specialisten voor het maken van houtsnijwerk, 'wow ipits'. Zij werkten in opdracht en hun werk werd door de anderen duidelijk individueel herkend en gewaardeerd.

Twintig jaar geleden, toen de Nederlanders het gebied definitief openlegden, kregen de internationale musea en kunsthandel belangstelling voor de asmat-voorwerpen. Tot dan toe waren ze alleen aanwezig in Nederlandse musea. Vooral in de meer tweedimensionele techniek, het reliëf en het ajour, bleken de 'wow ipits' meesters.

Sinds die tijd traden grote veranderingen op in hun cultuur. Het koppensnellen werd verboden en de dorpen naar makkelijker te bereiken gebieden verplaatst. Deze ontwikkeling had tot gevolg dat de nauw met de godsdienst verbonden voorwerpen niet meer werden gebruikt. Ze werden aan gretige verzamelaars verkocht en niet meer opnieuw gemaakt. Zoals in zovele buiten-Europese samenlevingen rees er het gevaar dat er een industrie zou ontstaan van minderwaardig houtsnijwerk.

In 1969 startte de Indonesische regering met steun van internationale organisaties een project om de produktie en verkoop van asmatkunst (nijverheid) te stimuleren. Men is er onder leiding van de Nederlander Jac. Hoogerbrugge in geslaagd een gunstige sfeer te scheppen om de 'wow ipits' er toe te brengen opnieuw werk van goede kwaliteit te maken. Alleen dat wordt namelijk in het kader van dit project aangekocht. De makers krijgen behoorlijke prijzen, de werken worden zorgvuldig gedocumenteerd en dan voor goede prijzen doorverkocht. De winst van het project maakt uiteraard de voortzetting ervan mogelijk, maar er zijn bijvoorbeeld ook een hospitaal en een school van ingericht. Sinds kort wordt het goed lopende project helemaal door de Indonesiërs zelf uitgevoerd.

pagina 130

Schild, Asmat, Irian Jaya, Indonesië, hout, zwart, witte en rode beschildering, bosjes vezels langs de rand, hoogte 175 cm, collectie Van Baaren

Schild, Asmat, Irian Jaya, Indonesië, hout, zwart, witte en rode beschildering, bosjes vezels langs de rand, hoogte 162 cm, collectie Leeuwarden

Schild, Tjitak, Asmat, Irian Jaya, Indonesië. Het is van hout, op de gebruikelijke manier bewerkt. Dat een schild een mens uitbeeldt is aan dit voorbeeld duidelijk te zien. Hoogte 164 cm, collectie Van Baaren gekocht via Jac. Hoogerbrugge (zie foto in de tekst)

Schild, Asmat, noordwestgebied, dorp Irigo, Irian Jaya, Indonesië, Hoogte 162 cm, collectie Van Baaren, gekocht via Jac. Hoogerbrugge. De maker van het schild (Mbombar) noemde de grote ornamenten in het midden 'prow', borstbeen van een varken. De kleine noemde hij 'soka' wat neusbot betekent.

Okb aug/okt 1974

